

(అనుబంధకథ)

[మాధవరావు చెన్నపట్నములో వరశుల్కవిరోధోపన్యాసముల నుత్సాహవశమున నిచ్చి, యింటికివచ్చి మణియను పేదపిల్లను వివాహమాడదనని మాటయిచ్చి ముద్దు పెట్టుకొని, బీచికివెళ్లి సబ్ జడ్జి ప్రసాదరావుగారికూతురు, విద్యావతియగు లీలనుచూచి ప్రేమించి మణినిమఱచి, తనకష్టములేకున్నను తండ్రికట్లు మునకాసింది పెండ్లాడవలెనని ఆజ్ఞాపించిన వసుంధరయను వకీలుపుత్రికను పెండ్లియాడెను. మణిని ఆపె మేనమామ కమలాకరునకిచ్చి ఆమెతలిదండ్రులు పెండ్లిచేసిరి కాని, ఆపెకు ఆతనిపై మోహము లేదు. పెండ్లిఅయిన యిరువదిదినములలో అతను మరణించెను. ఆపెఅన్న కేశవరావు ఆమెకు యెప్పేవరకుచదువుచెప్పి యల్.యం.సి చదివించుచుండెను. ఆపె కమలాకరుని భర్తగ తలంచలేదు. మాధవరావుపై మోహమును వీడలేదు. వసుంధరపై మాధవ రావునకు మోహములేదు. ఆమెకడే దుఃఖము. అయినను వారికి కాపురముసాగి ఒక కూతురు ఒకకొడుకుపుట్టి పాపమాపె మరణించును. మాధవరావుతండ్రి వసుంధర తండ్రికూడ మరణించిరి.]

వసుంధర చనిపోవుటచే ఆపెతల్లి రుక్మిణమ్మ విచారము మరియు వృద్ధిపొందినది గాని పాపమా ఇల్లాలు ధైర్యము తెచ్చుకొని రెండవ కుమార్తెయగు శ్రీలతను చూచుకుంటూ మొగపిల్లలకు చదువు చెప్పించుచు కాలక్షేపము చేయుచున్నది. మాధవరావు తల్లి సుందరమ్మ ఒకదినమున 'నాయనా! నీ యిచ్చము వచ్చిన పిల్లను ఎవరివైనా చేసుకొనుము. నీదుఃదృష్టమునకు చింతిస్తూకూర్చున్న యెట్లు! ఎవరిగీతెట్లున్నదో ఎవరుచెప్పగలరు నాయనా! అని సుందరమ్మ అనుటయే తడవుగా 'అమ్మా! సబ్ జడ్జివారికుమార్తె లీలను పెండ్లి చేసుకొందునా?' అని అడిగినాడు మాధవుడు. 'వద్దు నాయనా, ఆపిల్లవద్దు; ఆడేమిటి బోగందానివలె నున్నది.

అమ్మా చదువుకున్నవార్లు మరీ ఫ్యాషన్ గా వుండరాఅమ్మా

ఏమిటి నాయనా? చదువుకున్నయెడల నవనాగ గిరికతగా యుండవలెనా? చదువుకున్న అంత అనాగి రకతగాకుండా విశేష వేషదాంబికములకు లోను గాకుండా యుండవలెను. చదువుకున్నవారు మంచి బుద్ధి సంపాదించుకొని నవనాగిరికతయను పితాచము నకు వశంగాకుండా యుండవలెను. అంతేగాని చదువు కున్నాంఅని ద్రవ్యమును వేష దాంబికములకు వచ్చిం చుట పాడియా నాయనా! నా మాటవిను నాయనా అని దీనవదనఅయి పలికినది.

అమ్మా! ఇన్ని ఏల? నేను సంసారసౌఖ్యమును అనుభవించవలెననియున్న ఈవివాహమునకు అంగీకరింపుము. లేనియెడల ఇట్లనేనేను వ్రుడిపోయెదను అన్నాడు.

తల్లి మారుమాట వచింపలేక సరే నీ యానందమే నాయానందమని పూరుకొన్నది.

అదినము సాయంత్రమే మాధవుడు ప్రసాద్ రావు గారి ఇంటికివని ఆయననుకలుసుకొని ఆమాటయిమాట అడినతరువాత లీలను నేను పెండ్లిచేసుకొనుటకు ఏమైనా ఆభ్యంతర ముండునా అని అడిగినాడు. ఆయన ఆభ్యంతరమేమియున్నది. నాకుసమ్మతమే నీవుచేసుకొనుట. లీలను తప్పకుండా ఇచ్చెదనని చెప్పినాడు. మాధవుడు ఆధిక సులభముతో లీలను సమాపించి లీలా నీకొరకు వచ్చితిని. నిన్ను నాహృదయపూర్వకముగా ప్రేమించి యుంటిని. నిన్ను ప్రేమింపి కేడుకొనుచున్నాను. నన్ను పెండ్లిచేసుకొనుటకు అంగీకరించమని అడిగినాడు. లీల అట్లనేరెండి, ఆయనే ఎప్పుడు పెండ్లిఅని నవ్వుతూ పల్కినది. లీల సమ్మతించినందుకు ఆనందముతో ఉప్పొంగిపోయినాడు మాధవుడు. లీలా, ఇంకా 17 దినములున్నవి. అని చెప్పినాడు.

ఆవెంటనే ఇంటికివచ్చి తల్లిని అడిగి 4 వేలు తీసుకొనిపెళ్లి రెండువేలకు వెళ్లేను తీసినాడు. ఒక వెయ్యిరూపాయలకు మంచిచీరలు లీలకు తీసినాడు. 300 వందలకు రవ్వల లవలకుట్టలు కొన్నాడు. కొంత సొమ్ముపెట్టి తను మంచినూట్లు కుట్టించుకొన్నాడు. ఆ పున్నసొమ్ముతో కూతురిగు మనోరమానికి బట్టలు కొడుకుబనార్దనరావుకుబట్టలు కుట్టించినాడు. కట్టుం లేకుండానే పెండ్లి ఆవుచున్నదికదాయని కుమార్తెకు మహాకైభవముతో పెండ్లిచేసినాడు ప్రసాద్ రావు.

ఇంక మాధవుని ఆనందమునకు అంకులేదు. లీల భార్యయగుట తన పూర్వజన్మ సుకృతమని భావిస్తూ యున్నాడు. లీలదినచర్య ప్రాద్దనపడుగంటలకు లేచుట; మొహము కడుగుకొనుట; వంటనునిపి, సిద్దము చేసిన కాఫీ ఫలహార మారగించుట; ఆక్కడనుండి శృంగారించుకొనుటకు మొదలుపెట్టుట; అముస్తాలు అయినతరువాత రీడింగ్ రూమ్ను వెళ్లుట; తిరిగి 9 1/2 గం సుపాపములో ఇంటికివచ్చుట; యాజీచైర్ లో కొంత

వరకు ఆనగా 11 గంటలవరకు కాలముగడుపుట; చదువుకుంటూ, వంటవాని పిలుపు అందుకొని భోజనమునకువెళ్లుట; భోజనము చేసినతరువాత కిల్లినములు కుంటూ ఏదైనా నావలో చదువుకొనుట; పడుకొనుట; పడుకొని 3 గంటలకు లేచుట ముస్తాలు అయ్యేసరికి కాపీపలహారము సిద్దముచేసి వుంచినవి ఆరగించుట; టెన్నిస్ గోల్ట్ కు ఏకో ముంచుకుపోవుచున్నట్లు మురళీ ధరుడను స్నేహితునితోకలసి వెళ్లుట; తిరిగి ఆరుగంటలకు ఇంటి మొహంపట్టుట; భోజనముచేసి నీనీమాగాని నాటకంగాని ఏదైనా ప్రదర్శనమును చూచుటకువెళ్లుట; రాత్రీ 9 గంటలకువచ్చి పవ్వళించుట; ఆమె ప్రతి దినము చేసెడివని. వసుంధర పిల్లలను కన్నెత్తి చూడదు. పాప మాపిల్లలు వాళ్ల నాయనమ్మద్దగ్గరనే యుండురు. మాధవుడు, 'మాధవరావుగారి భార్య మామెగా టెన్నిస్ ఆడుతుందిరా' అని ఒకళ్లు అనుకొనుట విన్నాడు. శరీరం బూరెవలె పొంగిపోయినది. లీలను గులాబిపువ్వును చూచినట్లు చూస్తాడు. ఒక కారణంన్నాడు లీల మైరుపెళ్లుటకు. లీల దేనప్పడు సెలకి 200 రూపాయలు అవుచుండే ఖర్చు ఇప్పుడు 450 రూపాయి లగుచున్నది. ఎక్కడచూచినా పని వాళ్లే. ఆమెబట్టలు అందించుటకు విప్పినవి మడతలు పెట్టుటకు ఒకమనిషి; ఆమె తలదువ్వుకొనుసరికి దువ్వెనా అద్దము పెంటుచాటిల్ తెచ్చుటకు ఒకమనిషి; ఆమె జోడు మేజోడు అందించుటకు, విప్పిన తరువాత తుడిచి బాగ్ర త్రచేయుటకు, మరల ప్రక్క ఎత్తివేయుటకు ఒకమనిషి; ఇట్లు ఇంటినిండా పని మనుష్యులే.

మాధవుడు ఒకదినమున 'లీలా! లీలా! యీ దినము మణిచేవి అంట L. M. P. చదువుచున్నదంట ఆమెయి; శ్రీలతయను ఆమెఅంట స్కూల్ మాస్టర్ ఇద్దరు వరకులక్షము పై ఉపన్యాస మిచ్చెదరట వచ్చెదవా?' యని అడిగినాడు. 'అలాగునే వచ్చెదను ఆజోడు ఇలాగున తెచ్చిపెట్టుడు' అని అనుటతోనే

తెచ్చి ఇచ్చినాడు. ఇద్దరు రతీమన్మథులవలె తయారు అయి కారుపైవెల్లిరి. మణిదేవి ముందుగా సీత మలంకరించినది. మణిని చూడగానే ఇన్నిదినములు మణిని మరచిపోయినవానికి గలుక్కున మణి జ్ఞాపకము వచ్చినది. అదినము తాను మద్రాస్ నుండి వచ్చిన దినమున మణి తన తల్లిదండ్రుల కుటుంబముయొక్క కష్టముఖము లన్నింటిని తెలియజేసినది. 'ఆహా! నే నెంతటి విశ్వాసఘాతకుడను. అయ్యో! మణిని పెండ్లి చేసుకుందునని చెప్పితినే. ఆమెను ఆక'పెట్టి వేరొక ఆమెను చేసుకొంటినే! అయ్యో! నాయంత పాపి యీ ప్రపంచకముపై వుండబోడు. ఈ మణిదేవిని చూడ గానే నామణి ముద్దులమణి జ్ఞాపకము వచ్చినదని విచారిస్తూయున్నాడు. ఇంకనూ విచారించుచున్న, లీల చూచిన కారణ మడుగును. అప్పుడు తడబడవలెను. అని క్రద్దగా వినుటకు కూర్చొన్నాడు. మణిదేవి రెండవ దేవివలె ఉపన్యాసము ఇచ్చినది.

ఘోషాలారా! సోదరిసోదరులారా! యీ సభకు నన్ను ఉపన్యాసమిచ్చుటకు నియమించినందుకు యీసభ నేర్పాటుచేసిన మిత్రబృందమునకు నేను వందనము లర్పింపబాలకున్నాను. ఎందుచేతనన వివదవి కిని ఎంతమాత్రం తగని నన్నా యీపదవికి యింత గొప్పసభకు ఉపన్యాసమిచ్చుటకు నియమించుట! చాలసారబాటు. జ్ఞానము గాని ధనసంపత్తిగాని విద్యాకుసుమంబుగానిలేని నాబోటి యయోగ్యురాలు యీసభయం దగ్రసీతము నలంకరించుటా? ఎంతిమం దియో విద్యాకుసుమంబులలో ఆంధ్రమాతను ధక్కిమై ఘోషించెడి కవయిత్రులుండగా, సంఘదోర్లనన్యము సరకునేయక ఆనేకమైన సంస్కరణకార్యములు నెరపిన, నెరువుచున్న యువతీమణు లుండగా నేనా యీసీత మలంకరించుటా? గొప్పవిత! అర్హు లెల్లరు తామనర్హులమని చెప్పకొనుట పరిపాటి అయినందున

నా యీరోదన మరణ్యరోదనమే యగును కావున నాయనర్హతనుగూర్చి యేకరవుపెట్టుట మాని పెద్దల యొక్కయు మిత్రులయొక్కయు ఆజ్ఞా నీరసావహించి యీశ్వరుడగు ఆపరమాత్మకు వందన మొనర్చి యీ సీతమును స్వీకరించుచున్నాను.

సోదరులారా, మీయొక్క యున్నతవిద్యలను యేమూల పెట్టి మీరు వరకుల్కమును స్వీకరించుచున్నారని అయ్యో! ఎంతటి వింత. ఎంతటి ఘోరము. ఎంతటి తెలివితక్కువతనము. సోదరులారా! వరకుల్కమును వేర మనుష్యులను సీర్చి వీప్పించేయచున్న యీ వరకుల్కమును స్వీకరించకుండా ప్రయత్నించవలెను. ఎందరో తమతమ ముద్దుబిడ్డలను వియ్యో. కు ఇవ్వవలెనని ఆశయము లున్న రెండువేల రూప్యములు పోయి చున్నారు. ఆభరణు వారు తినుటకు తిండిలేక కట్టుటకు బట్టలేక నానా ఇబ్బందులపాలగుచున్నారు. మనసోదరులు ఇట్టి దశనొందుటకు యీ కట్నములే హేతువు. స్కూల్ డైనర్ అయిన 5 వందలు, యాఫాయ్ అయిన వెయ్యి, డి. య్యో. కు రెండువేలు యల్ టికి 3 వేలు యీలాగున చదువు ఎక్కవ అయినకొలది కట్నం వేలుకువేలు పెరుగుచున్నవి. ఆ కట్నమును గ్రహించు మహానుభావులు మంచవిద్యను గ్రహించువారే! పోనీ శుంకలనుకుంటే కాలే! మంచి విద్యను అభ్యసించినవారే! మల్లీ వరకుల్కమువేర యుపన్యాసము లిచ్చినవారే! తామే ఆసమయము వచ్చిన చేయినావుదురు కట్నంకోరకు. సోదరిసోదరి మణులారా మీకు చెప్పన దేమన, మీమీబిడ్డలకు కట్నము లెంతమాత్రం ఇవ్వవలదు. సహోదరులారా మీరు కట్నములు స్వీకరించ వలదు. వలదు. ఆసర్వే శుభు మన ఆంధ్రులకు బుద్ధిని ప్రసాదించుగాక యని ప్రార్థించుచు యీ యుపన్యాసమును ముగించు చున్నాను.

[మాధవరావు వరశుల్కవిరోధవాది. పేదపిల్లయగు మణిని ప్రేమించి సుద్దాడెను. సముద్రపుటాడ్డున పికారుచేయుచున్న లీలావతియను విద్యావతినిచూచి మోహించెను. ఇంటికివచ్చి తండ్రికెదురాడలేక వసుంధరయను వకిలుపుత్రకను కట్టుముసకై పెండ్లి యాడెను. వసుంధర ఇద్దరు బిడ్డలనుకని, పతియొక్కయ ప్రేమ భరించలేక చనిపోవును. మాధవరావు తండ్రియు మరణించును. మాధవరావు స్వతంత్రుడై తానుమోహించిన లీలను సబుబుద్ధిగారికూతురును పెండ్లి యాడెను. మణిని మేళమామకిచ్చి పెండ్లి చేసిరి. అతని సామె ప్రేమించలేదు. పెండ్లియైన యిరువదిదినములలో అతడు మరణించెను. ఆపె యన్న కేకవరావు ఆపెను యఫ్. యె. పరీక్షను వైద్యపరీక్షను ప్యాసుచేయించెను. ఆమె మంచివక్త. వరశుల్కమునకు విరోధముగ ఒకసారి ఆపె యుపన్యసించుచుండగా లీలా మాధవులు సభకు వెళ్లుదురు.]

ఆయుషన్యాసధోరణి వినిన శ్రుతి యుపలీయువ కుడును 'ఆహా! యేమి యాయుషన్యాసము! ఎంత చక్కగా ఇచ్చినది, చాల బాగున్నదంటే బాగున్న' దనిరి. ఆమెచెల్లెలు స్కూలుమిస్ట్రీను శ్రీలతాదేవి కూడ బహు చాకచక్యముగా అందరికి బోధపడు నట్లుగా యుషన్యాసమిచ్చి పీతము దిగినది. మాధవునికి మణిని చూచినతోడనే అవొకవిధముగా అయిపోయి నది మనస్సు. పాపం 4 సంవత్సరములక్రిందటి తన మణి క్షాపకము వచ్చుచున్నది ఆ మందభాగ్యునికి. శ్రీలతను చూచుటతోడనే తనభార్యయగు వసుంధర చిహ్నములు కాన్పించినవి. కొంతసేపు వసుంధరను తలంచుచున్నాడు. అక్కడనుండి లీలయు, తాను ఇంటికి వచ్చివేసిరి. 'లీలా! లీలా! సినిమాకు వెళ్తామా' అని అడిగినాడు. 'పోనిట్లయ! ఇప్పుడేమిటి' అన్నది. ఇంతలో ఎవరో తలుపుకోట్టినకట్లం అయినందున తలుపుతీసినది లీల. తనన్నీహీతుడగు మురళీధరుడు వచ్చినాడు.

'వోహా! వచ్చినా రండి' అని ఆఫీకానంద ముతో కూర్చోవటకు సోపా మోసినది. దానిపై ఆయన కూర్చొన్నాడు మురళి. బి. యె. ప్యాసు అయినాడు. మంచిపోకెళ్లా! ఇంటియజమానియగు మాధవుడు అక్కడనే కూర్చున్నాడు. ఆయనతో పలకరించకుండా లీలతో ఇష్టవిలాసముగా మాట్లాడు చున్నాడు. మాధవునికి చాలకోపము వచ్చినదిగాని వూరుకొన్నాడు. 'లీలా! సినిమాకు వెళ్తామా' అని అడిగినాడు మురళీధరుడు. 'వెళ్తాము' అని ఒక్క గంతు వేసి గదిలోనికికెళ్ళి రెండవపారిసి లేడీవలె తయారుఅయి వచ్చినది. మాధవుని 'తలుపువేసుకోండి' అని చెప్పినది. మాధవుడు లీలా! లీలా! అని పిలిచిన పిలుపు వినిపించుకొనకుండా వెడలినది మురళితో. మాధవుడికి చాల కోపమువచ్చినది. 'అయ్యో! నుగుణ రాసియగు మణిని పోగొట్టాకొంటిని. సర్దుబాటుయగు వసుంధరను వసుంధరపాలు చేస్తిని. అయ్యో! వసుంధరా! నీవేలోకములో నుంటిపో'గాని నన్ను

క్షమింపుము. ఆశేకవిధముల నిన్ను దుఃఖపెట్టితిని. లీలా ప్రేమోన్నతుడనై నాబంధురను దుఃఖపెట్టితిని' అని కన్నీరుకార్చుచు ఏడ్చుచున్నాడు. కొంతసేపు మణిని కలంచుకొనియు, కొంతసేపు వసుంధరను తలంచుకొనియు ఆశేకవిధముల విచారించెను. "అహా! లీలా నీకొరకు ఎన్నికష్టములను అనుభవించితిని. ఎంతటిఅవస్థలకు లోనైతిని ఆఖరుకు లీల వాయోద ఎంతకపటముగా ప్రవర్తించుచున్నది. నేను సినిమాకు రమ్మనిన 'పోనీద్దుకూ ఇప్పుడేమిటి' అన్నది ఆమురళీ ధనునితో ఎట్లువెళ్లివని. నాకు వారిద్దరిచర్య ఆమ మానము గాయున్నది. ప్రతిదినము లెన్నికొద్దుకువెళ్లి తిరిగి 8 గంటలకువచ్చెదరు. లెన్నికొద్దుకు 6½, 7 గంటలకే ముగియును. నీ రిద్దరిచర్య చాలఅనుమానా స్పదముగాయున్నది." అని పరిపరివిధముల తలంచు కొనుచు నిద్రాదేవికి వశ్యుడైనాడు.

మరునాడు సాయంకాలము లెన్నికొను వెళ్ళుచు తయారుఅగుచున్నది. ఇంతలో మాధవుడు "లీలా! యీదినము లెన్నికొనుకు వెళ్ళకుము. మరోమోచానికి చాల జ్వరముగాయున్నది."

"ఏమి! నీ కూతురుకు జ్వరమువచ్చిన నేనెందు లకు? నేను యీదినము లెన్నికొనుకు వెళ్ళకొరకు. మురళీ ధరరావుగారు మరీ మరీ రమ్మని చెప్పియుండిరి. వెళ్ళక తీగదను."

"ఏమి లీలా! నామాటకన్నా వానిమాట ఎక్కు వగాయున్నదా? అదికాక, నీవు, నీవు, అని సంబోధించు చున్నావు. మర్యాద ఆక్కర్లేదా? ఏమి"

"నీవు అనక పోతే మరేమిటి, నీ గొప్పఏమిటి" అని గిన్నెనమరలి లెన్నికొనుకు వెళ్ళిపోయినది మురళీధరునితో. తిరిగి ఏడుగంటలకు ఇంటికివచ్చినది. భోజనంచేసినది. గాని మాధవునితో మాట్లాడుటలేదు.

అంతయు మాటుమణిగియున్నది. చీకటులు నలు గదలు వ్యాపించియున్నది. సరిగా 12 గంటలైనది. అట్టిరిధిమన లీల శేచి తిలుపుతీసినది. మురళీ బండి తీసుకొనివచ్చినాడు. లీల గదిలోనికివెళ్లి శబ్దము

చేయుకుండా రెండుట్రంతులు తీసుకొనివచ్చినది. మురళీ వెట్టెలు అందకొని బండిలో వెట్టినాడు. లీలను చేయూతకొనంగి బండి ఎక్కించినాడు. బండి తిన్నగా స్టేషనువైపు వెళ్లిపోయినది.

ఉదయం ఆరుగంటలైనది. మాధవుడుశేచి లీలా! లీలా! అని పిలిచినాడు. పలకలేదు. అంతయు పెదకి వాడు. కాన్పించలేదు. మొదలుపరికిన చెట్టువలె గుచ్చి మని కూలినాడు. పూనుఅంతయు ఎక్కడచూచినా యీమాటలే, లీల మురళీధరునితో శేచిపోయినదని. పాపం యీసంగతి ప్రసాదరావుగారికి తెలిసినది. "అయ్యో! నాకు ఎంతటి అప్రతిష్ఠతెచ్చినది. ఫలానా సముజ్జీగారికూతురు ఇటువంటిపని చేసినదంటే ఎంత చిన్నతనము." అని ఆయన దుఃఖముతో నమిలి "ఇంక బానిని నాగుమ్మం ఎక్కనివ్వకూడదు అని చచ్చినదని ఊరబిల్లదా' వని శేచి ధైర్యముకొన్నకొని పూను వున్నాడు. మాధవుడు వీధిలోనికివచ్చుట మానివేసి నాడు; పిచ్చివానిచుడముగా ఆయిపోయినాడు. తల్లి వచ్చి "నాయనా విచారించకు. ఎవరిజీవితంలో ఎట్లు ప్రాసీయున్నదో అట్లుజరుగక వేరుజరుగునా? విద్యా వంతుడవునీవు. అజ్ఞానముగా విచారించడం ఎందులకు? పూరకొనుము" అని వమాననికీఆశేకవిధముల ధైర్యము చెప్పినది. యీలాగున అప్రతిష్ఠ వచ్చినదని తెంగ వెట్టకొని తిండి సరిగా తినుటమాని కృశించి పోయినాడు.

ఉన్నటులవుండి ఆయనకు జ్వరంవచ్చుట మొదలు పెట్టినది. ఆవూరిలోనికి బాగా పేరుకొన్న మణి ఆస్పతరు కేకవునికి కలుసుపంపినది మాధవునిరిల్లి.

కేకవరావు మణిని వెంటబెట్టుకొని వచ్చినాడు. కేకవరావు ఏకేనుఅయినా మణికి చూపుచుండుట అలవాటు. అందుచే మణిని తీసుకువచ్చినాడు. మాధవుడు వారిద్దరిని చూచినాడు. మణిని సభలో చూచియుండినందున 'వోహా! మణిదేవిగారా?' అని కేకవునికిని మణికిని రెండువర్ణాలు వేయించినాడు. నారు కూర్చున్నతరువాత కేకవుడు ఆతనినిపరీక్షించి ఇది మనోలోగం అని మనఃకుసుండు అనుకొని మందు ఇస్తానని వైకీఉచ్చరించి మణితో ఇంటికి వెళ్లి పోయినాడు. సకేషము.